PARTICULARITĂŢI ALE DETERMINĂRII DIZABILITĂŢII DIN PERSPECTIVĂ SOCIOMEDICALĂ
(Studiu realizat la consiliul naţional pentru determinarea dizabilităţii şi capacităţii de muncă)

Iulian POJOGA

CZU: 364.02-056.2(478) mss.iulian.pojoga2020@gmail.com

The article includes the analysis of the particularities of the phenomenon of disability and the specifics of determining disability from a socio-medical perspective. The author investigates by highlighting the characteristics, methods of approach and the needs of the beneficiaries and their difficulties. In the same way, the research carried out within the master's thesis will contribute to the improvement of the legislative normative framework, of the approach methodology and to the diminution of discrimination, marginalization or social exclusion of people with disabilities and their families.

Persoane cu dizabilităţi au existat întotdeauna, indiferent de perioadă istorică, cultură, areal, iar atitudinea vis-à-vis de această categorie de persoane s-a schimbat de la marginalizare şi excludere socială spre acceptare şi integrare comunitară [1, p.408]. Republica Moldova a dezvoltat pe parcursul anilor un sistem de protecţie socială a populaţiei, în cadrul căruia persoanele cu dizabilităţi au fost marginalizate sau chiar excluse social, asigurându-li-se o protecţie şi îngrijire, preponderent, în instituţii speciale. După anul 1991 opinia publică în Republica Moldova a început să se schimbe treptat în favoarea celor marginalizaţi până acum: de la negarea existenţei persoanelor cu dizabilităţi la conştientizarea faptului că aceşti oameni trăiesc lângă noi şi, mai apoi, la acceptarea lor ca membri ai societăţii cu drepturi egale.

Femeile sunt mai predispuse la dizabilităţi decât bărbaţii, şi persoanele în vârstă mai mult decât cele tinere. Ţările cu venituri mici şi medii au rate de invaliditate mai mari decât ţările cu venituri mari, iar impactul dizabilităţii asupra persoanelor din zonele mai sărace este agravat de probleme de accesibilitate şi de lipsa serviciilor de îngrijire medicală. În ultimii ani, înţelegerea dizabilităţii se îndepărtează treptat de la o perspectivă fizică sau medicală la una care ţine cont şi de contextul social al persoanei, dar în acest sens mai este mult de realizat.

Analizând datele statistice internaţionale şi naţionale, precum şi studiile efectuate în acest domeniu putem menţiona cu certitudine că persoanele cu dizabilităţi reprezintă o temă actuală de studiu, ce necesită o analiză temeinică a tuturor aspectelor pentru a putea scoate în evidenţă problemele şi dificultăţile acestora.

În **scopul** analizei particularităţilor fenomenului de dizabilitate şi a specificului de determinare a dizabilităţii din perspectivă sociomedicală, în baza studierii situaţi-

ei din cadrul Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă s-a aplicat o ***metodologie complexă*** de cercetare.

Metodele praxiologice utilizate în cercetare au fost următoarele: analiza datelor statistice; interviuri cu experţii în domeniu: medici de familie, medic reabilitolog, medic psihiatru, medic traumatolog, medic chirurg, 5 asistenţi sociali; interviuri cu beneficiari: 5 beneficiari cu grad de dizabilitate severă (2 beneficiari) şi accentuată (3 beneficiari); 2 studii de caz cu persoane cu dizabilităţi; studiu de caz instituţional; program individual de reabilitare şi incluziune socială.

Persoanele cu dizabilităţi reprezintă acea categorie de oameni care necesită o atitudine diferită în comparaţie cu majoritatea socială. Această categorie de oameni sunt mai vulnerabili ca ceilalţi şi din cauza deficienţelor posedate, din punct de vedere medical, sunt limitaţi în capacităţile lor de activare şi dezvoltare. Problematica persoanelor cu necesităţi speciale trebuie abordată din perspective diverse ce vor cuprinde toate domeniile vieţii acestora.

În Republica Moldova, determinarea dizabilităţii şi capacităţii de muncă a beneficiarilor se efectuează prin intermediul instituţiei numite **Consiliul Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă** (CNDDCM). Consiliul este instituţie de stat, subordonată Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale, abilitată cu funcţii plenipotenţiare în domeniul determinării dizabilităţii şi capacităţii de muncă.

Referitor la mecanismul de atribuire a dizabilităţii beneficiarii au relatat:

- *„...cred că dacă vom fi prezenţi în faţa experţilor vom avea posibilitatea de a povesti despre condiţiile noastre de trai din cauza dizabilităţii şi care sunt serviciile ce ar putea să ne ajute la o integrare socială şi la un trai decent fără discriminare";*
- *„...ar trebui de chemat la expertiză beneficiarii prin telefon, nu prin scrisori ce se pot pierde prin poştă, certificatele de dizabilitate ar trebui trimise la primărie, programul individual să fie mai mare, să conţină mai multe aspecte ce ţin de prestaţii sociale";*
- *„ ...în procesul de determinare a dizabilităţii şi capacităţii de muncă trebuie implicaţi mai mulţi specialişti şi să fie prezentate mai multe date de la medicul de familie şi asistentul social din sat, astfel încât să fie mai clară situaţia noastră şi să se facă recomandările necesare".*

La fel, în cadrul interviurilor experţii au spus că în Republica Moldova se respectă în mare măsură drepturile persoanelor cu dizabilităţi, mai ales legislaţia *„...în ceea ce priveşte respectarea legislaţiei privind persoanele cu dizabilităţi, consider că este respectată şi noi facem tot conform legii. Actele legislative sunt în favoarea şi spre binele acestora".*

Conform datelor statistice, pe parcursul anului 2020 au fost expertizate (cu scopul determinării dizabilităţii) primar 10142 de persoane adulte (a.2019 – 15665), dintre care 90,4% (9174 de persoane) au fost recunoscute persoane cu dizabilităţi (în anul 2019– 13713 sau87,5%). Pe lângă toate astea, în anul 2020 ponderea estimativă a persoanelor cu dizabilităţi din populaţia medie pe ţară recalculată (conform datelor BNS,

2.640.438 de persoane) constituie 9,47%: populaţia adultă (2.091.657) – 7,7% şi copii (590.079) – 1,77%. Comparativ cu anul 2019, numărul persoanelor cu dizabilităţi s-a micşorat cu 2488 (cu 1,4%): al persoanelor adulte – cu 2233 (1,3%), numărul copiilor cu dizabilităţi având vârsta de până la 18 ani – cu 255 (2,4%) [2]. Cu toate că trăim într-o societate modernă, unele stereotipuri au rămas întipărite de-a lungul istoriei în atitudinile faţă de persoanele cu dizabilităţi.

În **concluzie** menţionăm că fiecare persoană cu dizabilităţi are nevoile sale specifice şi individuale ce necesită o abordare profesională şi o intervenţie specializată. Acestea pot fi satisfăcute doar prin intermediul muncii depuse atât de organele competente, cât şi de întreaga societate.

În această ordine de idei sunt binevenite următoarele ***recomandări:***

- Controlul riguros asupra implementării cadrului legal referitor la determinarea gradului de dizabilitate, ceea ce ar diminua corupţia şi problemele din sistem;
- Dezvoltarea unui sistem complex eficient şi operaţional de colectare a datelor privind persoanele cu dizabilităţi în vederea asigurării unei monitorizări eficiente a situaţiei în domeniu şi utilizării datelor colectate la îmbunătăţirea politicilor în domeniu;
- Pregătirea asistenţilor sociali specializaţi în problematica persoanelor cu dizabilităţi în cadrul instituţiilor de învăţământ superior acreditate;
- Angajarea mai multor asistenţi sociali în cadrul Direcţiilor de Asistenţă Socială teritoriale, precum şi în cadrul comunităţilor cu un număr mai mare de persoane cu dizabilităţi;
- Crearea intensă prin mass-media asupra efectelor discriminării şi marginalizării persoanelor cu dizabilităţi;
- Înfiinţarea mai multor centre gratuite de reabilitare a persoanelor cu dizabilităţi.

Referinţe:

1. BULGARU, M., SALI, N., GRIBINCEA, T. *Asistenţa socială în contextul transformărilor din Republica Moldova*. Chişinău: Cu drag, 2008. 437 p. ISBN: 9789975801461 9975801463
2. Raport de totalizare a activităţii Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă în anul 2020. [Accesat: 02.05.2022] Disponibil: https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/03/Raport-activitate-CNDDCM-2020.pdf

Recomandat

***Stela MILICENCO**, dr., conf.univ.*